

Antoni Dreja

"Gramatyka języka hebrajskiego w zarysie", Alfred Tschirschnitz, Kalina Wojciechowska, Warszawa 1996 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 69/4, 189-191

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Alfred TSCHIRSCHNITZ, Kalina WOJCIECHOWSKA, *Gramatyka języka hebrajskiego w zarysie*, ChAT, Warszawa 1996, ss. VII + 331.

Gramatyka została poprzedzona *Słowem Wydawcy* ks. prof. Zachariasza Łyko (s. III – V) i *Wykazem skrótów* (VI – VII). Na *Gramatykę* składa się *Wstęp* (s. 1 – 9), *Fonologia* (10 – 56), *Morfologia* (57 – 220), *Syntaksa* (*Syntaktyka*, 221 – 314), *Tablice odmian czasowników* (316 – 323), *Bibliografia* (325 – 327) i *Spis treści* (329 – 331).

Z zadowoleniem należy powitać każdą nową gramatykę języka hebrajskiego w języku polskim, zwłaszcza tak rozbudowaną i wyczerpującą jak niniejsza. Autorzy obszernie przedstawiają tradycyjne działy gramatyki: fonologię, morfologię i składnię. Zbyteczne wydaje się szczegółowe omawianie zagadnień gramatycznych, ponieważ układ niniejszej gramatyki nawiązuje do tradycyjnych gramatyk języka hebrajskiego.

Wydawca streszcza szczegółowo problematykę gramatyczną języka hebrajskiego i uważa *Gramatykę* Tschirsnitza za „doniosłe wydarzenie naukowe ChAT’u”, „dzieło pionierskie”, „wybitne zjawisko naukowe”. Według niego książka daje naukowy zarys gramatyki w sposób „przejrzysty i komunikatywny”. Już tutaj znajdujemy pewne osobliwe wyrażenia, jak fraza negacji czy dyferencjacje gramatyczne, tak charakterystyczne dla omawianej pozycji. Wydawca dwukrotnie błędnie podaje nazwisko autora (Tschirsnitza s. III, IV). Niepotrzebna wydaje się rubryka „Inne skróty”, ponieważ zawiera skróty powszechnie znane, a ponadto skrót pl. raz rozwiązuje jako *pluralis*, a za drugim razem jako polski. Przy klasyfikacji języków semickich autorzy oparli się niewolniczo na A.F. Majewicza *Języki świata i ich klasyfikowanie*, zamiast sięgnąć do specjalistycznych publikacji orientalistycznych. Ta klasyfikacja byłaby wtedy mniej skomplikowana a bardziej rzeczowa. W tabeli alfabetu hebrajskiego niepotrzebna jest kolumna z kursywą. Rękopisy biblijne i druki hebrajskiej posługują się pismem kwadratowym. W transliteracji przedstawionej w tabeli nie odróżnia się litery he od het. Autorzy czasami odwołują się do gramatyki historycznej i podają mnóstwo przykładów. Do *Gramatyki* zostały dołączone na końcu tablice odmiany czasownika. W ramach *Gramatyki* podane zostały tablice z formami czasowników nieregularnych (ntn, lqñ, jd^c, hlk, hjh, ^clh) i tabele klas rzeczownika. *Gramatyka* jest przeładowana przykładami i odnośnikami, niepotrzebnymi w zarysie gramatyki, przeznaczonej dla studentów.

Dużo zastrzeżeń budzi język *Gramatyki*. Jest to język pseudonaukowy, niezrozumiały, skomplikowany, hermetyczny, naszpikowany specjalistycznymi terminami, neologizma-

mi, żargon niewskazany do naśladowania. Oto najbardziej jaskrawe przykłady: „etnolekty judeoarabskie” (s. 5), „posterolingwalny” (14), „osamogłoskowanie” (zamiast prościej: wokalizacja, 22, 264), „warianty kombinatoryczne” (17), „głoska protetyczna” (17), „implozja” (36), „dystynktywne cechy prozodalne” (36), „alweolamy spirant” (38), „bezdźwięczny apikalno-alweolamy spirant palatalny” (38), „treść intelektualna wyrazów” (38), „znaczenie wzajemnościowe” (zamiast: zwrotne, 87), „księgi prozatorskie (50), „determinant predykatywny” (zamiast: orzecznik, 139), „bilateralny” (122), „określnik relacyjny” (140), „związek dopełniaczowy zwany niekiedy izafetem” (147), „określnik dopełniaczowy adnominalny w funkcji przydawki” (147), „bisylabiczny” (173), „liczebniki abstrakcyjne” (194), „nominalnie funktywne participia verba intransitiva” (154), „postawa woluntalna” (264), „leksykalny wykładnik predykatywności” (288). Autorzy posługują się językiem *Słownika terminologii językoznawczej*, który być może, choć należy w to wątpić, jest zrozumiały dla językoznawców, ale niekomunikatywny dla użytkownika *Gramatyki*. Poza rzeczownikiem „sufiks” nie znalazłem żadnego z wymienionych oryginalnych terminów lub wyrażen w *Słowniku poprawnej polszczyzny Doroszewskiego*.

A oto próbki języka autorów *Gramatyki*:

– s. 64: „Zaimek wskazujący jest wyrazem z funkcją wskazywania przestrzennego, które jest jedną z podstawowych technik przedstawiania i polega na wyznaczeniu przez znak językowy określonego relacyjnie (tzn. w stosunku do kogoś lub czegoś) miejsca, ewentualnie kierunku w przestrzeni i czasie, a w tekście wтімie dla danej osoby lub rzeczy”.

– s. 68: „Jego funkcja polega na wskazaniu na jakiś wyraz po linii tekstu wstecz i równocześnie na wprowadzeniu zdania podrzędnego, którego członem jest dany zaimek, dzięki czemu następuje podporządkowanie syntaktyczne zdania wprowadzonego przed zaimek względny wyrazowi, do którego się odnosi na zasadzie wskazania wstecznego”.

– s. 139: „Rzeczownikami nazywana jest klasa wyrazów obejmująca nazwy rzeczy (istoty żywe, przedmioty, pojęcia), której prymarną funkcją syntaktyczną jest funkcja podłoża determinacji w stosunku do czasownika (podmiot), w wypowiedziach rozwiniętych także do przymiotnika lub innego rzeczownika, a sekundarnie funkcja określnika atrybutowego (przydawka, dopełnienie, okolicznik); rzadko występuje natomiast w hebrajskim rzeczowniku w funkcji determinatu predykatywnego (orzecznik), gdyż semantycznie odpowiada jej czasownik nieprzechodni. Spotyka się także dość często rzeczowniki w roli określników relacyjnych, rzadziej jakościowych”.

Wielkim mankamentem *Gramatyki* jest brak tłumaczenia na język polski form gramatycznych i zdań. Odczuwa się go zwłaszcza w trzeciej części, w przykładach ilustrujących składnię hebrajską. Poważniejsze gramatyki zwykle podają także tłumaczenia, ukazując w ten sposób wszystkie różnice znaczeniowe. Autorzy piszą wprawdzie czasami, że niuanse te należy uwzględnić w tłumaczeniu, ale sami nie realizują tego słusznego postulat. Na przeszło 2300 przykładów ilustrujących zjawiska gramatycz-

ne autorzy tłumaczą zaledwie około 170 przypadków, tzn. ok. 7%. Autorzy w doborze przykładów, jak i w całej *Gramatyce* opierają się przede wszystkim na *Gramatyce Geseniusa*. Tylko sporadycznie się do niej odwołują, podczas gdy *passim*, a w trzeciej części prawie na każdej stronie z niej korzystają. Trudno odgadnąć, jakim kryterium kierowali się autorzy przy doborze przykładów, podając czasami takie, które u Geseniusa zostały wydrukowane *petitem*, a zatem bardzo szczegółowe przypadki interesujące specjalistę, a nie początkującego studenta, do którego przede wszystkim skierowana jest *Gramatyka*.

Pisownia tekstów hebrajskich i słówek greckich nie jest zbyt staranna. Praca nie jest wolna od błędów maszynowych (przykładowo s. 13 „vos” zamiast „vox”, 24 – „parum” zamiast „parvum”, 96 – „tezy” zamiast „trzy”). Autorzy często odwołują się do innych miejsc *Gramatyki* (powyżej, poniżej) bez podania strony ani nawet tytułu omawianego zagadnienia. Mają ulubione słowa: „realizować”, „determinować”, „odcinek”, „derywat”, „preponalny”, „postponalny”, „semantem”, „implikować”, „prymarnie”, „sekundarnie”.

Podsumowując tę krytyczną ocenę trzeba stwierdzić, że pomijając sam fakt ukazania się nowej gramatyki języka hebrajskiego w języku polskim, co niewątpliwie jest czymś pozytywnym, została zaprzepaszczona szansa udostępnienia studentom polskim podstawowych informacji o tak ważnym dla chrześcijanina języku w formie, która byłaby zrozumiała i komunikatywna. Takim językiem i stylem nie zdobędzie się miłośników języka hebrajskiego.

ks. Antoni Dreja, Zabrze

Waldemar CHROSTOWSKI, *Biblijny Izrael – dzieje i religia*, Radiowa Katecheza Biblijna 10, Prymasowskie Wydawnictwo „Gaudentinum”, Gniezno 1998, ss. 201.

W serii *Radiowych Katechez Biblijnych* nadawanych przez Radio Maryja ukazała się kolejna pozycja, zatytułowana *Biblijny Izrael – dzieje i religia*. Jest to wydanie książkowe katechez wygłoszonych przez księdza profesora Waldemara Chrostowskiego w czasie od 20 VII do 12 X 1996 r. Dotychczas w serii ukazały się następujące pozycje:

- ks. Marian Wolniewicz, *Wczoraj i dzisiaj Biblii*,
- bp Stanisław Gądecki, *Tradycja a Pismo Święte*,
- abp Henryk J. Muszyński, *Biblia – Księga natchniona*,
- ks. Stanisław Jankowski, *Biblia w życiu człowieka i Kościoła*,
- Anna Świderkówna, *Biblia w świecie greckim*,
- ks. Edward Szymanek, *Biblia – zbiór świętych ksiąg kanonicznych. Apokryfy. Pisma qumrańskie*,
- ks. Jan. K. Pytel, *Objaśnianie sensu biblijnego w Kościele (Hermeneutyka)*,